

Dokument nr. 8:60.

(1998-99)

Forslag fra stortingsrepresentantene Øystein Hedstrøm, Per Sandberg og Terje Knudsen om å oppheve reguleringen av fjærkresektoren ved å ta denne sektoren ut av lov til å fremja umsetnaden av jordbruksvaror.

Til Stortinget.

Bakgrunn for forslaget

Forslagsstillerne mener tiden er moden for en endring av omsetningssystemet og deregulering av fjærkremarkedet for å oppnå like rammevilkår for private aktører og samvirket samt muligjøre lavere forbrukerpriser.

Innledning

Lov til å fremja umsetnaden av jordbruksvaror

Mellombels lov til å fremja umsetnaden av jordbruksvaror av 1930 - ble innført som en kriselov. Denne kriseloven gjelder fremdeles for omsetning av jordbruksvarer, om lag 70 år etter. Selv om lov til å fremja umsetnaden av jordbruksvaror er blitt endret, og Omsetningsrådet har en noe annen sammensetning, er det de samme prinsippene som ligger til grunn for omsetningen av jordbruksvarer i dag som det var på 30-tallet. For en del år siden skrev Omsetningsrådet i sin informasjonsbrosjyre bl.a.:

«Markedsregulering - en forutsetning for norsk julemiddag. 60% av husstandene i Norge spiser svine-ribbe på julekvelden. For at så mange nordmenn over hele landet skal få svineribbe på julekvelden kreves markedsregulering.»

Forslagsstillerne er uenig i at offentlig markedsregulering er en forutsetning for norsk julemiddag, men mistroen til markedenes egen regulering ser fortsatt ut til å være en sentral begrunnelse for den omfattende offentlige reguleringen.

Fra 1936 ble lov til å fremja umsetnaden av landbruksvaror en varig lov, og den ble sist endret ved Ot. prp. nr. 67 (1990-91). Loven i seg selv er svært generell. Lovens formål (§ 1) er å fremme omsetningen av kjøtt av storfe, kalv, sau, reinsdyr og fjærkre, flesk, melk, smør, ost, egg, pelsdyrskinn, reinsdyr-

skinn og hagebruks- og gartneriprodukter. Det står ikke i loven hvilke tiltak som kan/bør brukes for å oppfylle lovens formål. Lovens § 5 gir imidlertid fullmakt til å kreve inn en avgift på omsetningen av de produkter som er nevnt i § 1. Disse midlene skal disponeres for å fremme omsetningen av de samme produkter.

Med hjemmel i lov til å fremja umsetnaden av landbruksvaror har omsetningsrådet vedtatt en rekke retningslinjer og regler som markedsaktørene må rette seg etter. Det er disse retningslinjene og regler som er bakgrunnen for den regulering som vi i dag ser i det norske landbruksmarked. Dette regelverket fastsetter bl.a. hvilke reguleringstiltak som er tilskuddsberettiget.

Det finnes ulike typer avsetningstiltak, alt etter hvilke oppgaver tiltakene er ment for. En vanlig inndeling av hovedgruppene av tiltak er følgende:

Reguleringseksport er blant de mest omdiskuterte virkemidler lov til å fremja umsetnaden av landbruksvaror hjemler. For å unngå at produksjonen presser prisene under det som er fastsatt i Jordbruksavtalen, eksporteres «overskuddet» som regel til tapsbringende pris. Dette tapet fellesfinansieres gjennom omsetningsavgiften.

Reguleringslagring eller tilbakeholdelse av varer fra markedet. Før eller senere må varene markedsføres og levering fra reguleringslagrene kommer inn som et reguleringstiltak. Bygging av reguleringslagre er nødvendig for bruk av dette virkemiddelet, og kostnadene for bygging av reguleringslagre ble tidligere for en stor del finansiert av omsetningsavgiften og/eller av statlige midler, men dette er nå avvirket.

Billigsalg betyr at avsetningen forsøkes økt ved at varen tilbys til lavere pris i et begrenset tidsrom eller for et begrenset kvantum. Billigsalg har vært benyttet

for de fleste varesalg. Salg med frysefradrag er også en form for billigsalg.

Suppleringsleveranser er overføring fra overskudds- til underskuddsområder innenfor rammen av et landsomfattende markedsreguleringssystem. Dette er et benyttet virkemiddel for en del vareslag.

Alternativ innenlands anvendelse. Dette betyr stort sett tilbaketrekking av varer fra det ordinære marked for levering til nedskrevet pris til industriell anvendelse eller fôr.

Omsetningsrådet baserer seg på inntekter fra en varierende omsetningsavgift fra produsenter (som nevnt foran), samt bevilgninger over Jordbruksavtalen. Selv om alle produsenter må betale omsetningsavgift til Omsetningsrådet, er det i praksis bare Landbrukssamvirket som får støtte. Private produsenter kan få støtte, men det hører til unntakene. Derfor mener forslagsstillerne at Omsetningsrådets virksomhet er konkurransevridende og representerer en styrking av Landbrukssamvirket på bekostning av private produsenter.

Situasjonsbeskrivelse

Bidraget til Omsetningsrådet fra produsentene (jordbruket) via omsetningsavgiften er på papiret betydelig, men skattebetalerne og forbrukerne bidrar også til å dekke den regningen gjennom statsbudsjettets overføringer samt ved at pris forbruker i Norge er for høy på viktige matvarer. En kostnadsdrivende høyprissituasjon som klart skyldes at markedet ikke tillates å fungere.

Forslagsstillerne mener man i tillegg bør peke på Omsetningsrådets spesielle situasjon som offentlig lovbeskyttet maktorgan som har gitt rådet myndighet til å bevilge penger til kampanjer rettet mot vedtatt ernæringspolitikk. Således har skattebetalerne via Omsetningsrådet, ufrivillig betalt titalls millioner til reklame for mer fettbruk, samtidig som de samme skattebetalerne via Statens Ernæringsråd har bevilget millioner til kampanjer for mindre fettbruk.

Gjennom den maktkonsentrasjon og de store fullmakter som er konsentrert i Omsetningsrådet, er landbrukets samvirkeorganisasjoner gitt tilnærmet full kontroll over store deler av befolkningens næringsmiddeltilgang.

Endrede forhold tilsier at eldre lover og regler bør gjennomgå med tanke på revisjon. Forslagsstilleren ønsker i dette dokument først og fremst å rette et kritisk søkelys på markedsløsningene for fjærkre.

Synet på hvilke virkemidler som er best egnet til å oppfylle landbrukspolitiske målsettinger har i en tid vært i endring. I begynnelsen av dette tiår kom det såkalte Alstadheim-utvalget (NOU 1991:2 Norsk Landbrukspolitikk). Alstadheim-utvalget anbefalte bl.a. økt overgang til produksjonsnøytrale støtteformer og mer bruk av markedsmekanismene til å bestemme produksjonsvolum og pris. Den detaljerte

markedsreguleringen burde med andre ord reduseres. Det ble dessuten understreket at problemene med overskuddsproduksjon og tapsbringende eksport burde løses.

I tilknytting til belastningene på markedsreguleringsordningene på 1980-tallet sier utvalget at det:

«... vil understreke at såvidt omfattende markedsreguleringsbehov er uheldig, og at dette medfører tap både for produsenter og samfunnet generelt. Det bør etter utvalgets vurdering legges vesentlig sterkere vekt på å begrense disse tapene videre fremover, og dette bør prioriteres i forhold til gjennomføringen av andre landbrukspolitiske mål.» (s. 387)

I 1992 fremla regjeringen St.prp. nr. 8 (1992-93) Landbruk i utvikling. Også her ble det lagt vekt på økt bruk av produksjonsnøytrale støtteformer samt at markedet burde brukes mer aktivt til å påvirke produksjonsvolum og pris. Det ville bidra til at jordbruket selv i større grad tok ansvaret for overskudd. Det fremheves bl.a. at:

«Mer effektive og offensive omsetnings- og foredlingsledd og næringsmiddelindustri vil være avgjørende for at landbruket skal kunne møte en sterkere konkurransesituasjon på hjemmemarkedet (...) Regjeringen ønsker å redusere reguleringseksport av overproduksjon med karakter av dumping. Prismekanismen bør i sterkere grad enn i dag regulere balansen mellom tilbud og etterspørsel i markedene for jordbruksprodukter.»

Denne Regjeringen understreket dessuten «at produsentene er selvstendige næringsdrivende med et eget ansvar for tilpasningen til de rammevilkår som til enhver tid er tilstede». Det sies videre i denne proposisjonen «at markedsmulighetene må danne grunnlaget for og utgjøre en vesentlig del av produksjonsinntektene».

I tillegg til endringer i innenlandske forhold gir den internasjonale utvikling signal om endrede rammevilkår for jordbruket.

Konklusjon

Med bakgrunn i det som er nevnt foran er det mye som taler for at reguleringer av fjærkresektoren bør oppheves. Dette vil også bli nærmere utdypet. For fjærkreprodukter er det kort periode fra beslutning om produksjon til produktet er klart for salg. Dette burde også gjøre det mulig å foreta produksjonsplanlegging med tilpasning av produksjonen til det innenlandske forbruket. I utgangspunktet skulle derfor markedene for fjærkre være håndterlige med tanke på å unngå overskuddsproduksjon og oppnå mer effektiv ressursbruk også uten offentlig markedsregulering. Det bør dessuten understrekes at produksjonen av regulerte produkter, som kylling, er igangsatt som ren næringsvirksomhet, og også bør betraktes som ren næringsvirksomhet. Produksjonen har heller ingen stor landbrukspolitisk betydning og omfatter få

produsenter. Omsetningsrådets regler bør derfor uansett oppheves for kylling.

Forslagsstillerne gir den anbefaling vedrørende fjærkresektoren at markedsreguleringen med hjemmel i lov til å fremja umsetnaden av landbruksvaror bør oppheves.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber Regjeringen fremme de nødvendige forslag slik at markedsreguleringen av fjærkre, med hjemmel i lov til å fremja umsetnaden av jordbruksvaror, oppheves.

25. mai 1999.